

Aikuissosiaalityön toiminta taloudellisen kaltoinkohtelun tilanteessa

14.1.2021 Veera Rinne johtava sosiaalityöntekijä, Pia Keränen sosiaaliohjaaja

Millaista taloudellista kaltoinkohtelua voi esimerkiksi olla?

- Vanhuksen elämään ilmestyy joku uusi ystävä/ seurustelukumppani, jota läheiset eivät tunne → ystävä/seurustelukumppani kertoo esimerkiksi haluavansa auttaa vanhusta tai pitää hänestä huolta. Käy esimerkiksi puolesta kaupassa ja ottaa vanhuksen pankkikortin haltuunsa tai pyytää käteistä sitä varten. Pyrkii vieraannuttamaan läheisistä.
- Vanhus voidaan jopa ottaa luokse asumaan luvaten pitää hänestä huolta ja samalla otetaan kaikki rahat omaan hallintaan. Vanhuksen läheiset ovat tällöin yleensä hyvin huolissaan.
- Omat läheiset, kuten oma lapsi alkaa käyttää vanhusta taloudellisesti hyväksi luvaten huolehtia laskujen maksusta, vaikka rahat menevätkin omaan käyttöön.

Esimerkkejä tilanteista

- Tapaukset on muokattu tunnettavuuden ehkäisemiseksi.
- Tällaisia tapauksia on ollut useampia ja tapauksia on yhdistelty suojaten yksittäisten henkilöiden tietoja.

Tapaus 1 ”Eläkeläinen vaikeuksissa”

- Aikuissosiaalityöhön oli tullut ShL 35 §:n mukainen huoli-ilmoitus ilmeisestä sosiaalityön tarpeesta. Kyseessä oli eläkeläinen, johon omaiset eivät enää saaneet yhteyttä ja josta naapuritkin olivat huolissaan.
- Eläkeläinen oli laihtunut selvästi ja naapuri oli välillä vienyt hänelle ruokaa. Juoksevaa vettä ei enää tullut taloon. Hän ei laskenut ketään sisälle.
- Vanhuspalvelut ja aikuissosiaalityö yritti puhelimitse ja kirjeitse tavoittaa eläkeläisen. Hänen ovensa takana käytiin myös yrittämässä sisälle, mutta eläkeläinen ei avannut ovea, vaikka selvästi oli kotona. Terveystieteiden puolella eläkeläinen kertoi, ettei halua mitään palvelua kotiinsa, eikä halua sosiaalityötä. Hänestä pidetään kyllä huolta.

- Eläkeläisen elämään oli ilmestynyt mies Etelä-Suomesta. Mies oli luvannut pitää huolta hänestä ja kävi kylässä välillä ilmeisesti kavereidensa kanssa. Mies oli aina saanut rahaa eläkeläiseltä mm. aikomalla käydä puolesta kaupassa.
- Mies oli puheillaan vieraannuttanut eläkeläisen läheisistään, kuten omista lapsistaan. Mies kylvi riitaa eläkeläisen ja läheisten välille. Lisäksi mies puhui pahaa viranomaisista ja toiminnallaan esti eläkeläistä ottamasta vastaan palveluita. Mies vei kavereineen eläkeläiseltä joka kuukausi rahaa niin paljon, että eläkeläinen ei saanut itse ruokaa ja laskut jäivät maksamatta.

- Eläkeläiselle yritettiin useaan otteeseen puhua hyväksikäytön mahdollisuudesta ja rikosilmoituksen tekemisestä. Hetkellisesti hänet saatiin ymmärtämään tilanne ja sitoutumaan muutokseen. Yhteys omiin läheisiin palasi hetkellisesti.
- Mietittiin asunnon hakemista ja tarvittavien palveluiden, kuten kotipalvelun hankkimista sekä turvapuhelinta.
- Miehen otettua uudestaan yhteyttä tilanne kuitenkin muuttui ja kaikki puhuttu ja sovittu unohtui. Mies oli vannonut rakkautta ja luvannut huolehtia.
- Lopulta eläkeläiselle haettiin laajennettua edunvalvontaa, koska muistisairauden ja muiden sairauksiensa vuoksi hän ei enää kyennyt huolehtimaan laskujen maksusta, eikä turvallisesti omasta asumisestaankaan.
- Asunto oli aivan siivottomassa kunnossa, eikä asunnossa ollut enää sähköjäkään. Rahaa ei ollut ollut maksaa laskuja.

Tapaus 2 ”Eläkeläinen talousvaikeuksissa”

- Eläkeläinen asioi aikuissosiaalityössä muutama vuosi sitten, koska hänellä oli taloudellisia ongelmia. Mm. asunnon vuokrat olivat jääneet maksamatta, koska hän oli auttanut toista henkilöä selviytymään taloudellisista vaikeuksista.
- Asiakasta tuettiin kahdesti maksamalla rästiintyneet vuokrat, jotta turvattiin asuminen.
- Vuotta myöhemmin myönnettiin vuokravakuus uuteen asuntoon muuttamisen mahdollistamiseksi. Asumisessa oli ollut ongelmia.

- Pari vuotta sitten havahduttiin siihen, että eläkeläisellä oli jälleen monen kuukauden vuokrat ja sähkölaskut maksamatta. Mihin käytettävissä olleet tulot (mm. eläke) oli käytetty?
- Toimeentulotukihakemusta ei voitu käsitellä, koska eläkeläisen ”lapsi” ei toimittanut tarvittavia tiliotteita eläkeläisen puolesta, kuten oli sovittu.
- Lopulta eläkeläinen itse toimitti tiliotteet. Niistä kävi ilmi, että ”lapsi” oli käyttänyt eläkeläisen varoja omiin menoihinsa, kuten nostanut pikavippejä ja pelannut pelejä jopa 500 euroa kuukaudessa. Eläkeläinen kertoi, että ”lapsi” huolehtii laskujen maksusta hänen puolestaan. Mm. eläkeläisen verkkopankkitunnukset ovat ”lapsen” käytössä. → Seurauksena laskut ovat maksamatta kolmelta kuukaudelta ja tili ammottaa tyhjiyttään.
- Aikuissosiaalityö pelasti eläkeläisen tilanteen maksamalla rästivuokrat, jotta hän ei menetä asuntoa.

- Vuoden kuluttua eläkeläinen oli saamassa hädän maksamattomien vuokrien vuoksi. ”Lapsi” hoiti edelleen eläkeläisen raha-asioita, mutta asiasta ei ollut virallista sopimusta.
- ”Lapsi” lupasi maksaa rästit. Häneen ei saatu yhteyttä, ja rästit jäivät maksamatta.
- Toimeentulotukea ei voitu käsitellä, koska tiliotteita ei saatu koskaan.
- Eläkeläisen rahoja meni jo ulosottoon.
- Eläkeläinen sanoi, että ”lapsi” saa hoitaa hänen asioitaan ja kyllä ”lapsi” huolehtii hänestä. ”Lapsi” saa eläkeläisen mukaan käyttää hänen rahojaan myös itse.
- Eläkeläisellä on muistiongelmia.

- Aloitettiin aikuissosiaalityössä välitystilipalvelu, jonka eläkeläinen kuitenkin perui itse pian.
- Haettiin eläkeläiselle edunvalvontaa.
- Eläkeläinen joutui sairaalaan ja hädettiin asunnostaan.
- Lopulta sairaalasta saatiin lausunto edunvalvontahakemusta varten.
- Eläkeläinen joutui asunnottomaksi ja muutti sukulaisen luokse.
- Aikuissosiaalityöstä järjestettiin eläkeläiselle välivuokrausasunto.
- Edunvalvonta saatiin vihdoin alkamaan. ”Lapsi” ei voi toimia edunvalvojana, koska on selvät näytöt rahojen väärin käyttämisestä.

Tapaus 3 ”Pelastettu eläkeläinen”

- Eläkeläinen oli perinyt joitakin vuosia takaperin mökin lomakeskuksesta ja jonkin verran muuta omaisuutta. Ystävät ja läheiset tiesivät asiasta.
- Eläkeläisen vointi huononi ja hän päätyi palveluasumisen piiriin.
- Vanha ystävä tuli tapaamaan eläkeläistä hoitopaikkaan ja kävi vierailuilla useamman kerran ja välillä muiden läheisten ollessa paikalla.
- Vanha ystävä ilmoitti eläkeläisen kanssa, että eläkeläinen muuttaa ystävän ja hänen perheensä luokse asumaan toiselle puolelle Suomea, eikä tarvitse enää palveluasumista. Vanha ystävä aikoi pelastaa eläkeläisen ja hoitaa häntä lopun elämää.

- Omaiset ja läheiset huolestuivat kovasti ja olivat yhteydessä sosiaalityöhön.
- Asiasta tehtiin virka-apupyyntö kuntaan, jossa eläkeläinen oleskeli.
- Kotikäynnillä vanha ystävä puhui koko ajan. Eläkeläinen puhui myös paljon, myötäili ystävää.
- Selvisi, että vanha ystävä onkin ottanut hoitaakseen eläkeläisen omaisuuden ja esimerkiksi vuokrasi perintönä saatua lomamökkiä.
- Vanha ystävä esitteli erilaisia papereita, joissa hänet oli valtuutettu hoitamaan eläkeläisen asiaa. Mikään ei ollut kuitenkaan asianmukaisesti vahvistettu asiakirja.
- Eläkeläinen kertoi, että luottaa vanhaan ystäväänsä ja hän on luvannut pitää eläkeläisestä huolta. Oli tyytyväinen asumiseensa ja iloinen seurasta.
- Läheiset tekivät rikosilmoituksen.
- Eläkeläiselle mietittiin edunvalvontaa, koska tilanne oli hyvin epäilyttävä ja selvästi eläkeläinen ei ollut tietoinen omien varojensa käytöstä. Tilanne oli epäselvä.

Mitä opimme?

- Asiakkaan tilanteeseen on puututtava heti, kun havaitaan taloudellista hyväksikäyttöä/ kaltoinkohtelua.
- Puuttumisen tekee vaikeaksi, jos asiakas luottaa hyväksikäyttäjään eikä halua saattaa häntä rikosoikeudelliseen vastuuseen.
- Hyväksikäytön taustalla voi olla rikollisporukka.
- Asiakkaan muisti- ja muut ongelmat voivat vaikeuttaa kokonaisuuden ymmärtämistä.
- Edunvalvontaan hakeminen ei tapahdu nopeasti. Sosiaalityöllä on joskus vaikea näyttää toteen edunvalvonnan tarve. Lääkäriin lausuntoa on joskus todella vaikea saada. Vastentahtoisten edunvalvontahakemusten läpimeno on vaikeata ja käsittely käräjäoikeudessa on pitkä prosessi.
- Sosiaalityö kokee kädettömyyttä monissa tilanteissa. Asiakkaalla on kuitenkin itsemääräämisoikeus.
- On vaikea havaita, milloin asiakas ei itse ymmärrä tilanteen vakavuutta.
- Onko väärin jos asiakas haluaa antaa rahojaan toisten käyttöön huolenpitoa vastaan?

Mitä opimme?

- Aina ei ole kyse hyväksikäytöstä, vaan ikäihmisistä, jotka eivät enää pysty hoitamaan / saa hoidettua asioitaan, mutta he eivät suostu menemään lääkäriin, heitä ei tavoiteta tai eivät muuten suostu mihinkään. Ihminen ei enää hahmota omaa tilannettaan ja siksi ei suostu mihinkään palveluihin. Taustalla on muistisairaus tai jokin muu sairaus.
- Ikäihmisten hädöistä tulee ShL 35 §:n mukaisia huoli-ilmoituksia yhtä paljon kuin muun väestön hädöistä. Vuokrat ja vastikkeet kannattaa laittaa automaattiseen maksuun vielä kun pystyy, ettei ne jää maksamatta jos itse sairastuu.
- Kun on vielä voimissaan, niin kannattaa tehdä selvä suunnitelma tulevaisuuden varalle, eli kuka hoitaa asioita kun itse sairastuu.

Kainuun sote

Kiitos!